

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΓΡΑΦΕΙΟ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ Αθήνα, 9.6.2000

Ατομική Γνωμοδότηση: 329./2000

Γνωμοδοτών :

Θεόδωρος Θεοφανόπουλος

Νομικός Σύμβουλος του Κράτους

ΠΡΟΣ

Το ΥΠ.ΠΟ.

Διεύθυνση Βυζαντινών Αρχαιοτήτων.

Σε απάντηση του υπ' αριθμ.πρωτ. Φ30/Ν.Θ./28434/948/20.12.1999 εγγράφου σας, όπως τούτο συμπληρώθηκε με το υπ' αριθμ. Φ30/Ν.Θ./169/4/8.5.2000 έγγραφό σας σχετικά με την τέλεση μυστηρίων στο Ιερό Ναό του Αγίου Δημητρίου του αρχαιολογικού χώρου του Μυστρά Λακωνίας, εκθέτουμε τα ακόλουθα:

I. Α. Στο άρθρο 24 παράγρ. 1 του ισχύοντος Συντάγματος ορίζεται ότι : «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Για τη διαφύλαξη του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα...» Περαιτέρω, στην παράγραφο β του ίδιου άρθρου του Συντάγματος ορίζεται : «Τα μνημεία, οι παραδοσιακές περιοχές και τα παραδοσιακά στοιχεία προστατεύονται από το Κράτος. Νόμος θα ορίσει τα αναγκαία για την πραγματοποίηση της προστασίας αυτής περιοριστικά μέτρα της ιδιοκτησίας, καθώς και τον τρόπον και το είδος της αποζημίωσης των ιδιοκτητών.». Ωσαύτως, στο άρθρο 18 παράγρ.1 του ίδιου Συντάγματος ορίζεται: «Ειδικοί νόμοι ρυθμίζουν τα της ιδιοκτησίας και διαθέσεως των μεταλλείων, ορυχείων, σπηλαίων, αρχαιολογικών χώρων και θησαυρών, ιαματικών, ρεόντων και υπογείων υδάτων και του υπογείου εν γένει πλούτου.»

Από τις άνω διατάξεις του Συντάγματος καθιερώνεται, ειδικά για πρώτη φορά, αυξημένη κρατική προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος και των μνημείων και στοιχείων αυτού. Η προστασία αυτή περιλαμβάνει αφενός μεν την εις το διηνεκές διατήρηση των εν λόγω πολιτιστικών στοιχείων, υπό την έννοια ότι το Κράτος έχει υποχρέωση να λαμβάνει ειδικά νομοθετικά μέτρα εξασφαλίζοντα την διηνεκή προστασία αυτών προς διατήρησή τους, αφετέρου δε τη δυνατότητα επιβολής γενικών περιορισμών ή ιδιαίτερων μέτρων για την αποφυγή οποιασδήποτε βλάβης, αλλοιώσεως ή υποβαθμίσεως του περιβάλλοντος τα μνημεία χώρου (Ολομ. ΣτΕ 3146/1986, 1097/1987, 2801/1901, ΣτΕ 1746/1985). Επίσης, από τις αυτές διατάξεις συνάγεται σαφώς ότι η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος ανήχθη σε κανόνα πλέον και ότι ο υπόχρεος προς τούτο κατέστη το Κράτος. Εκ τούτου παρέπεται ότι ο τρόπος της παραπάνω προστασίας του πολιτιστικού περιβάλλοντος και κάθε σχετική περί αυτήν λεπτομέρεια (ως π.χ. το όργανο που θα επιμελείται και θα νομιμοποιείται για την υλοποίηση της προστασίας αυτής) εναπόκειται στη βούληση του Κράτους το οποίο μπορεί και με τυπικό νόμο να καθορίσει και να ρυθμίσει τα της προστασίας αυτής. Με τις διατάξεις του άρθρου 112 παράγρ.1 του ισχύοντος Συντάγματος εξακολουθούν να ισχύουν οι προ αυτού υφιστάμενοι κ.ν. 5351/1932 «Αρχαιολογικός νόμος» και ν. 1469/1950 «Περί προστασίας ειδικής κατηγορίας οικοδομημάτων και έργων τέχνης μεταγενεστέρων του 1830». Με τους νόμους αυτούς κατέστη αρμόδιο για κάθε ενέργεια επί των αρχαιοτήτων και των νεωτέρων του έτους 1830 μνημείων (έργων τέχνης και εχόντων ιστορική σπουδαιότητα) το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, μέχρι το 1960, ότε εκδόθηκε, δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 4 του ν. 3925/1959, το β.δ. 632/1960 με το οποίο μεταφέρθηκαν οι οικείες για τις αρχαιότητες δύο διευθύνσεις του και επομένως και οι αντίστοιχες αρμοδιότητες στο Υπουργείο Προεδρίας Κυβερνήσεως. Επίσης, δια των διατάξεων του άρθρου 12 του ν. 4177/1961 ορίσθηκε ότι οι διά του ν. 1469/1950 παρασχεθείσες στον Υπουργό Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων αρμοδιότητες ασκούνται εφεξής από τον Υπουργό Προεδρίας Κυβερνήσεως. Τέλος, μετά την ίδρυση του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών, δια του ν.δ. 957/1971 (άρθρο 15), μεταφέρθηκαν σ' αυτό (εκ του

Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως η Γενική Δ/ση Αρχαιοτήτων και Αναστηλώσεως και η αρμοδιότητα για τα νεώτερα μνημεία του ν. 1469/1950. Το Υπουργείο τούτο (ΥΠ.Π.Ε.) διατηρήθηκε με το ν. 400/1976 και με το ν. 1558/1985 (άρθρο 23) μετονομάσθηκε σε Υπουργείο Πολιτισμού (ΥΠ.ΠΟ.), στο οποίο, σύμφωνα με το άρθρο 6 του π.δ. 437/1985 «Καθορισμός – ανακατανομή αρμοδιοτήτων των Υπουργείων», περιήλθαν οι αρμοδιότητες που ανήκαν, σύμφωνα με τις διατάξεις του π.δ. 941/1977 «Περί Οργανισμού του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών», στο πρώην Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών.

Β. Στο άρθρο 1 της, κυρωθείσας με το ν. 2039/1992, Σύμβασης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης που έγινε στη Γρανάδα το έτος 1985 (ΦΕΚ 61/1992 τεύχος Α' –ανακοίνωση για τη θέση της σε ισχύ από 1 Σεπτεμβρίου 1992 στο ΦΕΚ 114/1-7-1992 τεύχος Α') ορίζεται ότι στην Σύμβαση αυτή ως «αρχιτεκτονική κληρονομιά» θεωρείται ότι περιλαμβάνει τα ακόλουθα ακίνητα αγαθά : **1. Τα μνημεία :** κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού της ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων, που αποτελούν ανυπόσπαστο τμήμα τους. **2. Τα αρχιτεκτονικά σύνολα:** ομοιογενή σύνολα αστικών ή αγροτικών κατασκευών, σημαντικών λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού τους ενδιαφέροντος, συναφή μεταξύ τους ώστε να σχηματίζουν ενότητες, που να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά. **3. Οι τόποι :** σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης, εν μέρει κτισμένα, τα οποία αποτελούν εκτάσεις τόσο χαρακτηριστικές και ομοιογενείς, ώστε να μπορούν να οριοθετηθούν τοπογραφικά και τα οποία είναι σημαντικά λόγω του ιστορικού, ενδιαφέροντος».

Από τις διατάξεις της Σύμβασης αυτής, οι οποίες ως υπερνομοθετικές (άρθρο 28 παρ. 1 Συντάγματος) και ενεργείς και άμεσα εφαρμοζόμενες στην Ελλάδα από την 1-9-1992, υπερισχύουν του εθνικού δικαίου της Χώρας, προκύπτει ότι η Σύμβαση αυτή αφορά και προστατεύει τα ακίνητα αγαθά που αναφέρονται σ' αυτή, τα οποία (αγαθά) παρήχθησαν στη Χώρα μας από το πλέον απώτατο προϊστορικό παρελθόν μέχρι σήμερα.

Γ. Με μεταγενέστερες του αρχαιολογικού νόμου και του ν. 1469/1950 διατάξεις (άρθρο 91 ν. 1892/1990, άρθρο 81 ν. 1958/1991, π.δ. 99/1992, ν. 2557/1997 κ.α.) θεσπίσθηκαν λίαν σημαντικές ρυθμίσεις αρχαιολογικού περιεχομένου, για την εφαρμογή των οποίων νομιμοποιούνται αποκλειστικά το Υπουργείο Πολιτισμού και οι Υπηρεσίες του (κεντρικές και περιφερειακές).

Ε. Με το β.δ. της 19.4.1921 (ΦΕΚ 68/26.4.1921) και την Υ.Α.9309/18.4.1969 (ΦΕΚ 282/1969 τεύχος Β) ο αρχαιολογικός χώρος του Μυστρά (Νεκρόπολης με το κάστρο του Μυστρά και με οκτώ ναούς και εννέα παρεκκλήσια) κηρύχθηκε ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο.

ΣΤ. Από τις διατάξεις του άρθρου 106 του π.δ. 410/1995 «Δημοτικός και Κοινοτικός Κώδικας» προκύπτει ότι το δημοτικό συμβούλιο αποφασίζει για κάθε θέμα σχετικό με τις αρμοδιότητες του δήμου. Περαιτέρω, στις ίδιες διατάξεις διαγράφονται, ενδεικτικώς, οι αρμοδιότητες του δημοτικού συμβουλίου, στις οποίες δεν συμπεριλαμβάνονται και η αρμοδιότητα περί ορισμού πολιούχου ενός δήμου.

II. Από το συνδυασμό και την αλληλουχία των άνω διατάξεων συνάγονται και τα εξής :

A. Ο νομοθέτης (συνταγματικός και κοινός) ορίζοντας ότι η προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος του Κράτους ανήκει σ' αυτό και έχοντας ιδρύσει συγκεκριμένο Υπουργείο Πολιτισμού), το οποίο δια των κεντρικών και περιφερειακών του Υπηρεσιών ασκεί τις συναφείς περί την προστασία αυτή αρμοδιότητες, έχει εντάξει σε ενιαίο σύστημα διαχείρισης την προστασία του πολιτιστικού περιβάλλοντος για την εξυπηρέτηση δημόσιου σκοπού πέραν ή υπερτέρου των τοπικών αναγκών (Πρβλ. Ολομ. Σ.τ.Ε. 3444/1998). Και έτσι η κατηγορία αυτή των υποθέσεων περί την προστασία του περιβάλλοντος τούτου ανήκει μεν στην αρμοδιότητα των κεντρικών ή περιφερειακών Υπηρεσιών του ΥΠ.ΠΟ..

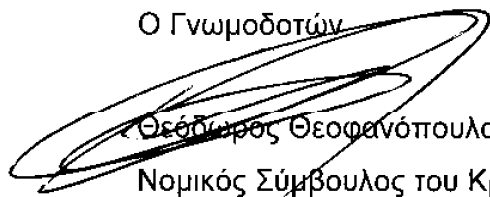
B. Όλα τα παραπάνω μνημεία του αρχαιολογικού χώρου του Μυστρά εμπίπτουν στις προστατευτικές περί αρχαιοτήτων διατάξεις του αρχαιολογικού νόμου (κ.ν. 5351/1932) έχοντας την ιδιότητα του αρχαίου απευθείας από το νόμο (ΣτΕ 3465/1980, 2176/1981) και, περαιτέρω, όσον αφορά τις εκκλησίες και άλλα καλλιτεχνικά ή ιστορικά μνημεία παλαιότερα του 1830 και στις διατάξεις

του άρθρου 52 του αυτού αρχαιολογικού νόμου και επομένως οποιαδήποτε πράξη ή απόφαση που θίγει άμεσα ή έμμεσα τα μνημεία αυτά δεν είναι νόμιμη. Εξού παρέπεται, όσον αφορά τον εκ των άνω μνημείων Ιερό Ναό του Αγίου Δημητρίου του αρχαιολογικού χώρου του Μυστρά, ότι εφόσον ο Ναός αυτός έχει πρωτεύοντως και κατά κύριο λόγο αρχαιολογικό χαρακτήρα, εμπίμπει στην ως άνω συνταγματική προστασία και επομένως και κάθε πράξη ή απόφαση οιοδήποτε προσώπου ή οργάνου που αμφισβητεί ή θίγει ή διαταράσσει τη διοίκηση και χρήση του ΥΠ.ΠΟ. στο μνημείο τούτο (Ναό Αγ. Δημητρίου Μυστρά) δεν είναι νόμιμη.

Γ. Από όλα τα παραπάνω συνάγεται σαφώς ότι η υπ' αρ. 80/7.4.1999 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Μυστρά με την οποία κηρύχθηκε ως πολιούχος της πόλεως αυτής ο ως άνω Ιερός Ναός, ανεξαρτήτως της υπάρξεως ή μη νομικού ερείσματός της, δεν υπερισχύει των ως άνω προδιαληφθεισών διατάξεων και ούτε φυσικά μπορεί, ο παραπάνω Δήμος να υποκαταστήσει το ΥΠ.ΠΟ. στη διοίκηση, χρήση και προστασία του μνημείου τούτου. Το ΥΠ.ΠΟ. σε κάθε περίπτωση μη νόμιμης επέμβασης, ενέργειας, παράλειψης κλπ οιοδήποτε προσώπου ή οργάνου στο παραπάνω μνημείο, έχει δικαίωμα να ζητήσει την κατά τις κείμενες διατάξεις συναφή προστασία.

III. Οθεν στο πιθέμενο ερώτημα αρμόζει η ως άνω (υπό στοιχείο II) αναλυτικώς διδομένη απάντηση.

Ο Γνωμοδοτών

Θεόδωρος Θεοφανόπουλος
Νομικός Σύμβουλος του Κράτους